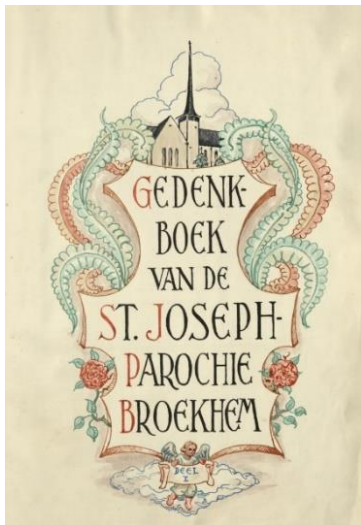

BIJDRAGE TOT BROEKHEMS KERKELIJKE GESCHIEDENIS

Rinus Suikerbuijk en Fons Heijns

In 't Sjtiegelke worden artikelen geplaatst die zo nauwkeurig mogelijk bij de historische werkelijkheid aansluiten. Daartoe wordt gebruik gemaakt van materiaal uit overheids- en particuliere archieven. Tegenwoordig worden wij er ons steeds meer van bewust dat niet alle informatie die gedrukt, digitaal dan wel op welke andere wijze ons ook bereikt 'de waarheid' hoeft weer te geven. Het kan gaan om "verschrijvingen"¹ of (door het niet controleren, c.q. toepassen van 'hoor en wederhoor') onbewuste dan wel doelbewuste desinformatie. Van de huidige (oorlogs-)propaganda en misleidende reclame kent iedereen genoeg voorbeelden.

Het is dan ook een echte verademing dat voor de beschrijving van de geschiedenis van Broekhem een betrouwbare, en rijkelijk gedocumenteerde, informatiebron 'herontdekt' is : het tweedelig Gedenkboek van de Sint Joseph Parochie Broekhem 1929-1949.²

Gedenkboek van de Sint Joseph Parochie Broekhem 1929-1949

In het archief van het Regionaal Historisch Centrum te Maastricht worden ook de archivalia bewaard die door de verschillende kerkelijke instellingen, al dan niet via het Bisschoppelijke Archief, aan haar werden toevertrouwd. Onder Fonds nummer 21.256 *Broekhem: H. Jozef, (1853) 1929-1994* wordt 1,90 meter archiefruimte ingenomen voor 187 beschreven archiefstukken. Onder de nummers 3 en 4 zijn de Kronieken³ van de parochie opgenomen: 2 forse, fraai ingebonden folianten opgeborgen in stevige beschermhoezen.

¹ Op een foto elders in dit Sjtiegelke staat genoteerd "Griensel pas", een locatie die niet bestaat; wel de Griespas (niet met een auto bereikbaar) en de bekendere Grimselpas.

² Over de Broekhemse kerk is veel gepubliceerd. Krantenknipsels en boekjes bij jubilea, speciaal in 1956 en 1991 verschaffen een scala aan informatie. De namen van de mergelwerkers bij de bouw worden zelfs benoemd en de eerste misdienaar in 1929, Huib van Nispen tot Pannerden, haalt in 1981 herinneringen op. Jan Notten, Broekhemer pur sang, 'bezingt' Broekhem geregeld, o.a. in het Land van Valkenburg. Al deze documentatie is in het heemkunde-archief te vinden onder rubriek 12 (Sint Josephkerk te Broekhem en geschiedenis van de parochie). Het gedenkboek is echter een unieke bron.

³ Kronieken leggen chronologisch gebeurtenissen vast zoals bijvoorbeeld in de Maandkronieken van Houthem door onze voormalige secretaris Harrie Becker over de periode 2001 t/m mei 2018 bijgehouden.

Het gedenkboek begint met een foto van het terrein waarop de Broekhemse kerk gebouwd zou worden, waarna een verzameling van zorgvuldig uitgeknipte en gedateerde krantenberichten, circulaires enz. volgt.

Dat het eerste knipsel uit de Geulbode (16 Maart 1929) stamt is niet verbazingwekkend. Dit te Meerssen gedrukte weekblad vervulde tot na Wereldoorlog II de belangrijkste (geestelijke) nieuwsvoorziening in de regio. Daarin zorgde onder meer de Houthemse pastoor Ribbergh voor heel wat kopij ⁴, naast de wekelijkse lijst van voorziene mistijden, en vooral belangrijk, de misintenties.

De *circulaire*, waarvan de Geulbode verslag doet, is door rector Bernard Janssens bij duizendtallen in heel het land verspreid: een oproep aan de toeristen, niet-inwoners, om een gift te doen voor de te bouwen kerk.

Een artikel in het Limburgsch Dagblad van 20 april 1929 voegt daar nog het postrekeningnummer 144244 van Bernard Janssens te Rolduc aan toe, na een uiteenzetting over de geestelijke nood van Broekhems Katholieken.

Om hun godsdienstplichten te vervullen moeten zij de eigen Houthemse parochiekerk, een half uur ver gelegen, bezoeken. Het dichterbij gelegen intieme kerkje van Valkenburg is veel te klein om de eigen parochianen en die van de

⁴ Houthem 1926-1940. Houthem tijdens het pastoraat van pastoor Ribbergh : Overzicht van de periode 1926-1940 met namen en feiten opgediept uit 'de Geulbode' / Fons Heijnsens. – Heemkundevereniging Houthem-St. Gerlach, 2006.- 92 p.

Zelfkant der omringende plaatsen op te nemen.⁵ Stichting van een Rectoraatskerk te Broekhem biedt dan een oplossing voor de 714 inwoners en 564 communicanten van Broekhem.

Kerkhof

De aanschaf door de Rector van een weiland aan de Boschstraat, een vijftig meter aan gene zijde van de spoorweg links, bestemd voor het kerkhof van Broekhem is tevens een enorme opluchting voor Houthem. Daar werd het kerkhofje te klein en omdat uitbreiding ter plekke niet mogelijk was zou ver van de kerk, bijvoorbeeld over de spoorweg in Houthem door de gemeente een openbare begraafplaats aangelegd moeten worden.

Gedenkboeken

De inhoud van de gedenkboeken is veelomvattend met allerlei informatie over kerk, parochie en belangrijke gebeurtenissen, zoals processies, communieplechtigheden, neomisten, enz. Knipsels, circulaire en verslagen worden met foto's geïllustreerd: een beeld laat altijd meer zien dan met vele woorden weergegeven kan worden.

Het is 'onbegonnen werk' om op de inhoud van deze Gedenkboeken diepgaand in te gaan. Het is een bron voor onderzoek en uitdieping, en misschien dat een onderzoeker er nog eens toe komt om de massa losse krantenpagina's uit de periode 1939-1949 te ordenen en chronologisch in deel 2 in te 'plakken'.

Aan de bouw van kerk en school is uiteraard in deel 1 de meeste aandacht besteed. Daarbij geven foto's een beeld van de bouwvoortgang. Het is aan rector Janssens te danken dat deze gedenkboeken zijn samengesteld en foto's

⁵ Voor het mogen vervullen van de zondagsplicht in een andere dan zijn eigen parochiekerk had de parochiaan toestemming van zijn pastoor nodig. Dat dit soms moeilijk lag bleek mijn in 1950 in verwachting zijnde moeder die volgens pastoor Riga beter haar zondagsplicht kon 'verzaken' dan met haar misdienaarszoonje mee te gaan naar de kloosterkapel te Vroenhof.

gemaakt (het bezit van fotoapparatuur was nog niet voor iedereen weggelegd). Voor het maken van de foto's van communicantjes en processies zullen wel vakfotografen zijn ingehuurd, die dan goede omzetten konden behalen. Helaas zijn die 'groepsfoto's' doorgaans onvoldoende gedocumenteerd, zodat tientallen jaren later maar 'gegokt' moet worden wie precies 'naast het oma geworden communicantje van weleer' (die "met de lange vlechten") is.

Simeon Bernard Edouard Marie Joseph Janssens

Hij werd om 3.30 uur op 4 maart 1890 "*ten zijnen woonhuize*" te Weert geboren als zoon van de aangever Felix Andreas Philippus Janssens, koopman, en Isabella Colbeck. Zijn moeder, dochter van wolfabrikant Simeon Colbeck en Anna Wainright, werd geboren te Boyle-Hall Wakefield (Engeland) en overleed, 34 jaar oud, te Weert, korte tijd na de bevalling, op 26 april 1890. (Het huwelijk was op 11 juli 1888 gesloten.)

De familie Janssens had in die tijd aanzienlijke belangen in de productie en handel van zeep en wol, waarvan de Engelse productie zich concentreerde rond het District Dewsbury, in de buurt van Leeds in Midden-Engeland (een vergelijking met Tilburg als productiestad van wollen stoffen zal wel getrokken kunnen worden). In ieder geval ontstonden er naast zakelijke ook nauwe persoonlijke banden. Felix en zijn oudere broer Augustus Franciscus Hubertus Jacobus huwden de gezusters Isabella (op 11 juli 1888) en Hannah Elisabeth (op 7 november 1889) Colbeck, te Boyle-Hall, Wakefield.

De jonggeborene kreeg zijn voornamen toebedeeld naar de grootvaders **Simeon** Colbeck en **Edouard** (ook wel als Edward vermeld) Janssens, terwijl **Marie Joseph** waarschijnlijk 'parochie-of voorkeursheiligen' waren, want alle zes stiefbroers/zussen van Bernard deelden deze doopnamen. Als roepnaam werd **Bernard** gebruikt.

Vader Felix hertrouwde in 1895 in het Engelse Bradford met Anne Westwood, van beroep weefster/spinster, dochter van Henry Westwood, te Bradford geboren op 16 januari 1865. De inschrijving in het huwelijksregister van Weert had eerst op 15 juli 1896 plaats. In datzelfde jaar werd op 18 september de geboorte van hun eerste dochter, een stiefzuster dus van Bernard, in Weert aangegeven. In de jaren 1899-1906 zagen nog 2 jongens en 3 meisjes het levenslicht. Helaas was een kind doodgeboren en overleed de jongste dochter op 18 maart 1907, 7 maanden oud.

Zoals in nagenoeg alle katholieke families 'van stand' (opa Edouard Janssens was ook nog burgemeester van Weert geweest) was het gebruikelijk dat de oudste zoon zich aan zijn geestelijke roeping niet zou onttrekken. Dus ging Bernard voor wereldlijke geestelijke studeren, want iemand met een financieel gezond perspectief kon toch, als ordegeestelijke (pater), geen gelofte van armoede gaan afleggen. [Dat zijn 9 jaar jongere stiefbroer Willy er toch voor koos als O.F.M.-broeder Silverius door het leven te gaan bewijst dat er uitzonderingen op alle traditieregels bestaan].

Bernard ging voor geestelijke studeren en werd op 8 april 1916 te Rolduc tot priester gewijd. Daar werd hij vervolgens leraar/professor en daarmee collega van Emiel Ribbergh, die er toen al 19 jaar doceerde (en waarschijnlijk daardoor bijdroeg aan de geestelijke vorming van Bernard).

Toen Ribbergh op 7 november 1926 pastoor werd te Houthem-St. Gerlach deelde hij 10 jaar Rolducs leraarschap met Janssens, hetgeen een verklaring kan zijn voor de soepele samenwerking tussen de latere parochieherders van Houthem en (het daarvan afgescheiden) Broekhem.

Of de collegialiteit tussen Ribbergh en Janssens meegewerkt heeft aan Bernards belangstelling voor en komst naar Broekhem is ongewis, maar naar mijn mening zal het er zeker toe bijgedragen hebben dat binnen enkele jaren tijd een 'bouwpastors'-benoeming werd gerealiseerd en een

moderne nieuwe kerk uit de grond werd gestampt. Slechts een energieke, welbespraakte, zelf niet onvermogen priester met een uitgebreide 'kennissenkring' kan zo iets in korte tijd voor elkaar krijgen. En na de privé bouw van Bernard in 1927/8 in Broekhem zal de benoeming in 1929 dan ook geen grote verrassing voor hem zijn geweest.

Bellwood ⁶ (thans Broekhem 14)

Op 17 december 1927 werd voor notaris J.J.L.A. Nijst te Kerkrade een transportakte gepasseerd waarbij de eigendom van "*het bouwland als bouwterrein nabij Valkenburg aan den Houthemerweg groot 21are 86 centiare kadastraal bekend als sectie B nummer 1296*" voor een prijs van fl 6.804,- werd overgedragen van Baronesse Alphonse Maria Francisca Victoire Hacfort tot ter Horst, douanière van Hiddo Hendrik Eduard Baron van Voorst tot Voorst aan de Eerwaarde Heer Simon Bernard Eduard Marie Joseph Janssens, R.K. priester en leraar te Rolduc.

Door de gemeente Houthem wordt op 3 februari 1928 een vergunning verleend voor de bouw van een landhuis te Broekhem op het perceel B 1296, later bekend

⁶ Op 14 november 1930 schrijft rector Janssens op briefpapier met gedrukt "Bellwood Hall, Valkenburg (L.)" met daaronder getypt 'Pastorie Broekhem' aan de gemeente Houthem. Hij woont dan naast de in aanbouw zijnde kerk, is nog geen pastoor, villa Bellwood ligt honderden meters verder, en Broekhem ligt zeker niet in Valkenburg (L.). 'Groots denken' doet de waarheid, de werkelijkheid soms geweld aan. [Was het wensdenken of hij had een visionaire toekomstblik?]

als Bellwood aan de Houthemervillaweg (thans Broekhem 14), tegenover Hotel Oranje Nassau (thans 'Residence' Oranje Nassau).

Architect Alfons Boosten maakte de bouwtekening voor dit landhuis en liet daarop de naam Bellwood, in passende belettering, aanbrengen. Ongetwijfeld is die naamgeving uit de Engelse familieachtergrond te verklaren. Tussen aankoop van de bouwgrond en het gereedkomen van de bouw lag een tijdsbestek van een half jaar: samenwerking van gemeente, architect en aannemer met een energieke opdrachtgever kon toentertijd nog veel tot stand brengen.

Reeds op 20 juli 1928 worden in de gemeente Houthem op dit adres als bewoners ingeschreven:⁷

1. Janssens geb. Westwood Annie, * 16.01.1865 te Bradfort (Eng.)
W(eduwe [sinds 1911])
2. Constantius Edouard Alexander Maria Jozef (Constant), geb. te Weert
op 12 apr 1901
3. Leontine Françoise Madeleine Marie Joseph (Tini), geb. te Weert op
21 okt 1903
4. Clotilde Renilde Felicité Marie Joseph (Tilda), geb. te Weert op
14 jun 1905.

Constant verhuist op 21 januari 1929 naar Kerkrade en wordt er gemeente-ambtenaar.

De (stief-)moeder en (stief-)zussen blijven tot hun overlijdens, ongehuwd, in Bellwood wonen, terwijl Bernard eigenaar blijft. Mijns inziens getuigt dit van zijn grote zorg voor zijn familie, die zodoende ook in zijn directe omgeving woonachtig kon zijn.

Bellwood, Broekhem 14, vererft na het overlijden van Bernard in 1959 naar voor-noemde stiefbroer en stiefzussen alsmede zijn oudste stiefzus Maria Augusta Theresia Josephina (*1896) gehuwd met J.G.E.M. Dierkes. Uiteindelijk wordt in 1984, na scheiding en deling, stiefbroer Constant eigenaar en bewoner van Broekhem 14.⁸

Kerkbouw

In november 1929 koopt rector Janssens de boomgaard van de weduwe Philippens-Stevens op de hoek van de Houthemervweg en de Koningswinkelstraat (het Straatje) plus het aangrenzende perceel van de weduwe Vroemen. De architect Alphons Boosten uit Maastricht, die ook de tekening voor landhuis 'Bellwood' maakte, heeft het ontwerp gemaakt voor de moderne kerk van

⁷ Bernard voegde zich een jaar later, op 23 juli 1929, komende uit Kerkrade, bij hen en kreeg in de gemeentelijke administratie pas een eigen 'gezinskaart' op het adres Wijk A nr 49 (naast de kerk in aanbouw), waarschijnlijk begin november 1930, omdat zijn huishoudster Christina Hubertina Boumans, komende vanuit Bergen (L.) daar op 12 november 1930 werd bijgeschreven.

⁸ De opeenvolgende eigenaren van het perceel Houthem B 1296 zijn te vinden via de PKL's (perceelsgewijze kadastrale legger) 2223, 2393, 2418 en 2529 van de kadastrale gemeente Houthem.

Broekhem. Het is afwijkend van het tot dan toe gebruikelijke 'model' waarbij ook diverse kunstenaars hun inbreng krijgen. Het wordt een fraai 'Gesamtkunstwerk'.

De gemeente Houthem verleent de bouwvergunning op 11 maart 1930 ⁹, maar de bouwvoorbereidingen zijn al eerder gestart. De op het bouwperceel staande woning en de bomen dienden verwijderd te worden, voordat de fundering gestort kan worden.

Notaris ROEBROECK
te VALKENBURG (L.)

zal op Dinsdag 14 Januari 1930, des namiddags om 1 uur, in het café Smeets te Broekhem-Houthem, voor de R.K. Kerk aldaar, publiek verkoopen :

A. HET HUIS
te Broekhem-Houthem, Wijk A No. 49, voor afbraak ; en

B. 14 FRUITBOOMEN
te wassen staande in den boomgaard gelegen naast voormeld huis.

De ruiming moet plaats hebben: wat de gebouwen betreft vóór 15 Februari 1930; en wat de boomen betreft vóór 1 Februari 1930.

De betaling moet plaats hebben: wat de gebouwen betreft 1/3 à contant en 2/3 alvorens een begin mag worden gemaakt met de afbraak; en wat de boomen betreft à contant.

2823
Limburgsche Coöperatie

De opbrengst bedraagt fl 60,-- voor het sloophuis en fl 70,-- voor de bomen, volgens de Geulbode "*was er veel animo en de liefhebbers waren legio; men kreeg den indruk dat iedereen een herinnering wilde hebben*".

⁹ RHCL 40.006 gemeente Houthem inventarisnummers 1383 en 1384 verstrekte bouwvergunningen aan B. Janssens 03.02.1928 voor bouw landhuis op perceel B 1296 en 11.03.1930 voor bouw kerk c.a. op perceel C 999/1001 en 1162.

Met de eigenlijk bouw kan pas begonnen worden als de weersomstandigheden gunstig zijn; in een winterperiode kan men niet met mergel bouwen. De eerste spade gaat echter al op 19 maart 1930, feestdag van Sint Joseph, in de grond: rector Janssens doet dit grondig, in bijzijn van pastoor Ribbergh (die zijn parochiegebied ziet slinken), architect Boosten en hoofdaannemer Mesters.

Op 25 mei 1930 is de plechtige eerste steenlegging verricht door vicaris-generaal mgr. Dr. Bauduin, onder grootscheepse feestelijke belangstelling.

De bouw vordert dan gestaag: de aangevoerde mergelblokken worden ter plekke tot hanteerbare stenen gezaagd en verwerkt. Er wordt door plaatselijke onderaannemers fors aangepakt.

Op 12 april 1931, Beloken Pasen, wordt de kerk officieel in gebruik genomen, nog geen anderhalf jaar nadat de bisschop aan de rector die bouwopdracht heeft gegeven. Een groots feest uiteraard, maar men kan zich afvragen of die snelheid uiteindelijk goed heeft uitgepakt.

Omsluisde St. Jozefkerk te Broekhem (L.)

Constructiefout

In de Gedenkboeken 1929-1949 kon nog niets vermeld worden over de constructiefout in de spanten, waardoor in de aanzet met de muren scheuren ontstonden. Uitwendige steunberen, luchtbogen of inwendige trekstangen voorkomen normaliter het 'uitwijken van de muren'. Hier zijn die maatregelen niet voorzien. Omdat het gewelf in de Broekhemse kerk aan de spanten is opgehangen, en de muren onder de gewichtsdruk van het dak naar buiten weken, daalde het gewelf met ongeveer 12 centimeter, wat daarin ook scheuren veroorzaakte. De aardbeving in 1992 bracht daarin ook geen verbetering. De

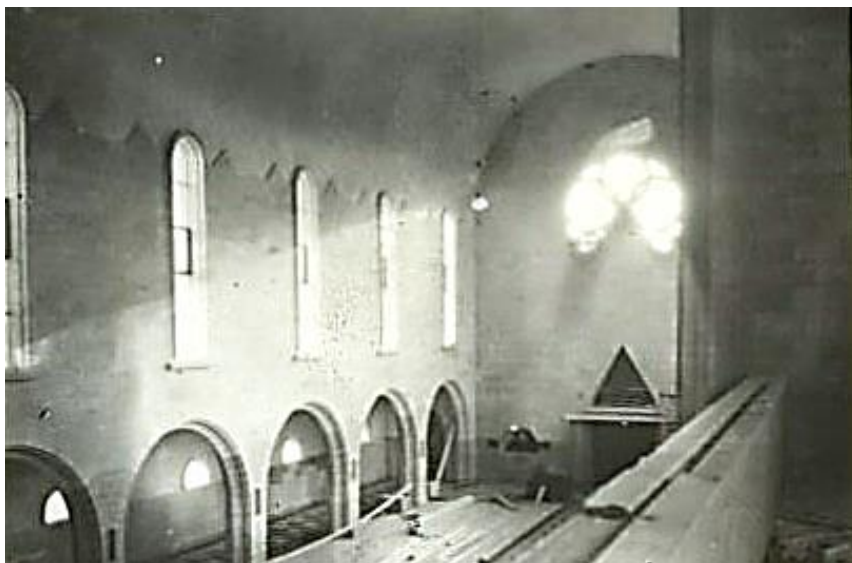
geschatte restauratiekosten in 1995 bedroegen fl. 650.000,--, terwijl de totale
bouwkosten in 1930 'slechts' fl. 78.000,-- bedroegen.
En in 1988 had een eerdere restauratie van scheuren in de wanden al plaats-
gevonden! Een kerkgebouw kan duur zijn.

Zomer 1930, de houten steigerpalen reiken 'tot in de hemel'.

Oktober 1930, na een half jaar snelbouw.

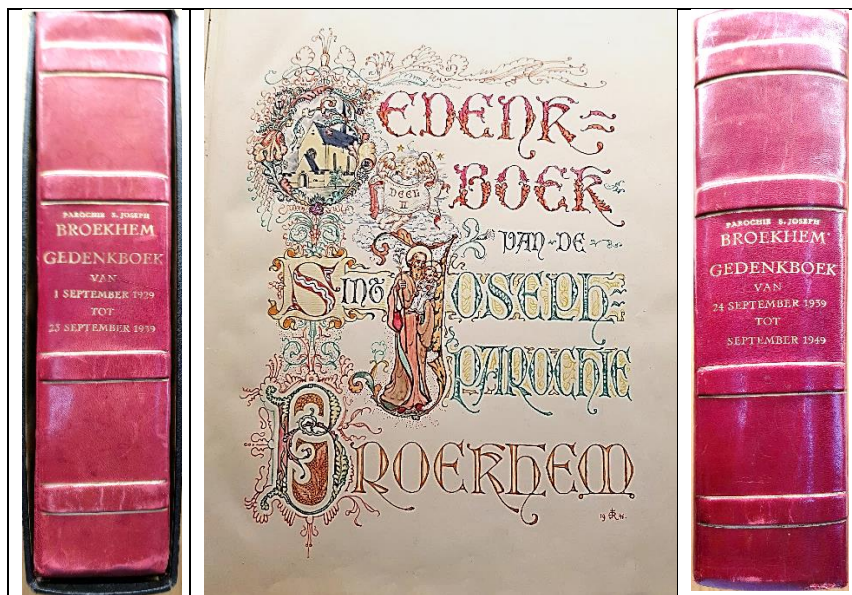

Oktober 1930, na een half jaar snelbouw.

In de gedenkboeken zijn veel foto's opgenomen van de bouw, de feestelijkheden bij de ingebruikname, de bezoeken van de bisschop, de processies, communiefeesten enz. De ingeplakte krantenknipsels over de geldinzamelingsakties onder meer met behulp van culturele zang- en toneelvoorstellingen geven een nostalgisch tijdsbeeld. De circulaires over de geestelijke vorming mogen niet onvermeld blijven. Deze schat aan historische gegevens kan slechts summier in dit Sjtengelke worden aangestipt.

De Broekhemse torenspits was toentertijd het hoogste bouwwerk en belangrijkste maatschappelijk middelpunt van Broekhem. In de tegenwoordige tijd zijn er hogere (flat)gebouwen en is de belangstelling voor de kerk, ook in Broekhem, sterk verminderd. Gebleven is de terechte trots die men mag hebben over de aanwezigheid van dit belangrijke monumentale Gesamt-kunstwerk.

Boekenruggen en titelpagina van deel 2

CONTRIBUTIE

De contributie voor het jaar 2023 bedraagt 15 euro per jaar.
 Voor zover u dit bedrag nog niet heeft overgemaakt, verzoeken wij u dit alsnog over te maken op onze rekening
NL55 RABO 0152 8353 69.

VRAGEN?

Twijfelt u eraan of u de contributie voor 2023 betaald heeft?
 Geen probleem. Stuur een mailtje naar heemkunde@houthem.info
 en u krijgt uitsluitel.